

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ВА СУВ
ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ
АНДИЖОН ВИЛОЯТИ ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ
БОШҚАРМАСИ
ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИЛМИЙ-ИШЛАБ
ЧИҚАРИШ МАРКАЗИ АНДИЖОН ВИЛОЯТИ БЎЛИМИ

О.Абдураимов, М.Султонов

ЧИГИТНИ ПЛЁНКА ОСТИГА ЭКИШ ТЕХНОЛОГИЯСИНИНГ АГРОТЕХНИК ТАЛАБЛАРИ ВА УЛАРНИ БАЖАРИШ ЙЎЛЛАРИ

(ҚЎЛЛАНМА)

«ANDIJON NASHRIYOT-MATBAА»
очиқ акциядорлик жамияти
2006

42.16 Толаси йигирмадиган

Ғисматликлар

Ўзбекистон Қишлоқ хўжалиги илмий-ишлаб чиқариш маркази Андижон вилояти бўлими ҳузуридаги Илмий кенгашнинг 2005 йил 22 декабрдаги мажлиси 2-сон баённомаси билан нашр этишга тавсия қилинган

Таҳрир хайъати: А.Сойназаров, Ю.Додобоев, О.Яқубжонов, Д.Султонов, А.Усмонов, А.Тиллабоев

Тақризчилар:

- М.Тошболтаев - техника фанлари доктори,
- О.Маҳмудов - қишлоқ хўжалиги фанлари доктори,
- А.Тиллабоев - Ўзбекистонда хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалиги ходими

Ю 32195
091

Абдураимов О., Султонов М..

Чигитни плёнка остига экиш технологиясининг агротехник талаблари ва уларни бажариш йўллари. Қўлланма - Андижон, «ANDIJON NASHRIYOT-MATBAA» ОАЖ, 2006 йил. 36 бет.

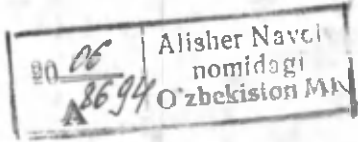
Чигитни плёнка остига экиш технологияси - ҳосилдорликни 45-50 центнерга өтказиш, сувни, ёқилгани тежаш, минерал ўғитлар самарадорлигини ошириш, пахта толаси, уруғлик чигит сифатини яхшилаш, экологияни сақлаш, ширкат ва фермер хўжаликлари иқтисодиётини мустаҳкамлаш имкониятини беради. Бунинг учун технологиянинг агротехник талабларига қатъий риоя қилиш зарур.

Ушбу қўлланма ширкат ва фермер хўжалиқларининг раҳбарлари, мутахассислари ҳамда барча вэзолари учун, шунингдек, қишлоқ хўжалиги олий ўқув юртлари ва коллежлари талабалари учун мўлжалланган.

Андижон вилоятининг
3. М. Бобур номли кутубхонаси
42.162 (5Узб)
А-15.

© О.Абдураимов, М.Султонов
2006.

© «Andijon nashriyot-matbaa»
ОАЖ, 2006

10

*«Бизнинг асосий мақсадларимиз қуйидагилардан иборат:
биринчидан, пахта ҳосилдорлигини ошириш;
иккинчидан, пахта толасининг сифатини яхшилаш;
учинчидан, юқори сифатли уруғлик етиштиришни
қўпайтириш ва шу йўл билан уруғчилик маданиятини ошириш;
тўртинчидан, экинларни суғоришда сувни тежаш;
бешинчидан, атроф-муҳитни соғломлаштириш,
экология вазиятини яхшилаш».*

И. Каримов.

КИРИШ

Нима учун чигитни плёнка остига экиш зарурати туғилди?

Ўзбекистон - дунёда пахта етиштирадиган энг шимолий мамлакат. Республикамизда Қуёш нур сочиб туришининг йиллик давомийлиги 2500-3000 соатга етади. Ҳаво намлигининг пастлиги буғланувчанлик даражасининг юқорилигини белгилайди ва республика шимолида у йилига 900 миллиметрни, жанубда 1500 миллиметрни ташкил этади.

Минтақамизда сунъий суғоришсиз пахта етиштириб бўлмайди. Чунки бу ҳудудга тушадиган табиий ёғин миқдори ўсимликларнинг, жумладан ғўзанинг намликка бўлган талабини қондира олмайди. Фақат айрим ерлардагина чигит баҳорги табиий намлик ҳисобига қўшимча суғоришсиз ундириб олинади. Шу билан бирга баҳорги қисқа ёғингарчиликлар дала ишларини мураккаблаштириб юборади. Ўсимлик илди-зи атрофида қатқалоқ пайдо бўлиб, унинг ривожланишини кечиктиради, кўп ҳолларда уруғ текис унмайди. Тўсатдан ёғадиган ёмғирлар ҳам ниҳоллар ривожланишига жиддий таъсир кўрсатади. Бундай об-ҳаво ғўза ниҳолларини нобуд қилади, айрим майдонларда чигитни такрор экишга тўғри келади.

Республикаимизнинг пахтачилик зоналарида кўп йиллик ўртача иссиқ кунлар сони 155-255 га тенгдир. Ҳароратнинг тўсатдан пасайиши иссиқлик ресурслари камайиб кетишига олиб келади. Агрометеорология маълумотларига кўра, пахтачилик учун ўта хавфли метеорологик ҳодисалардан бири ёзда содир бўладиган қурғоқчиликдир. Гармселнинг кучли келиши ва чўзилиши ўсимликларнинг бутунлай нобуд бўлишига олиб келиши мумкин. Бундай кунлар Амударёнинг қуйи оқимида 8 кунни, Фарғона водийси ва Тошкент вилоятида 9 кунни, Қашқадарё ва Сурхондарё воҳасида 25 кунни ташкил этади. Баъзан эса уларнинг сони тегишли равишда 35, 45 ва 85 кунга чўзилиши мумкин.

Тошкентда июл ойининг ўртача ҳаво ҳарорати ҳар йили ўрта ҳисобда $0,0054^{\circ}\text{C}$ га ошиб, 100 йилда $0,5^{\circ}\text{C}$ га, январ ойининг ҳарорати эса $0,024^{\circ}\text{C}$ га ёки 100 йилда $2,4^{\circ}\text{C}$ га кўтарилган. Бу - иқлимнинг йилдан-йилга исиб бораётганлигидан далолатдир.

Иқлим ўзгаришидан келиб чиқадиган вазият, бозор шароитидаги иқтисодий муаммолар мамлакат валюта тушумининг 55 фоизини бераётган пахтачиликни ривожлантиришда туб бурилиш қилиш заруратини туғдирди. Ана шу зарурат «пахтачиликда Андижон услуги» деб ном олган чигитни плёнка остига экиш технологиясининг вужудга келишига тўртки бўлди. Республика Вазирлар Маҳкамасининг 1996 йил 22 ноябрдаги «Фўзани плёнка остида ўстиришга оид чора-тадбирлар тўғрисида»ги 410-сонли қарори бу технологияни тажрибадан давлат сиёсати даражасига кўтарди. Натижада пахтачиликда ҳосилдорликни ошириш, хўжаликлар иқтисодиётини ривожлантириш ва деҳқон меҳнатини муносиб рағбатлантириш учун шароит яратилди.

Андижон вилоятида ушбу технологиянинг жорий этилиши туфайли эришилган натижалар алоҳида эътиборга лойиқ. Усулдан тўғри фойдаланган юзлаб бош пудратчилар, ўнлаб ширкат ва фермер хўжаликлари жамоалари йил сайин пахтадан мўл ҳосил етиштиришга муваффақ бўлмоқдалар.

Избоскан туманидаги А.Тиллабоев номли ширкат хўжалигида технология барча экин майдонларида қўлланиб, ҳар йили гектар бошига 38-42 центнердан ҳосил олинмоқда. 2005 йилда 1007 гектар майдонда «Андижон-35» навли чигит қўшқатор схемада экилиб, ҳосилдорликни гектар ҳисобига 42 центнердан оширишга эришилди. Шимолий ҳудуд саналган Жалақудуқ туманидаги «Ёрқишлоқ», А.Темур номли, «Бештол» ширкат хўжаликларида ҳам бу усул ўзини амалда оқламоқда.

Пахтаобод туманидаги аксарият экин майдонларида 60x12, 60x15 схемаларида чигит экилади. «Ўзбекистон» ширкат хўжалиги ўрамидаги А.Сиддиқов бошлиқ фермер хўжалигининг тажриба майдонига 2005 йил 26 апрелда С-65-24 навли чигит 90(60x30)x12-1 схемасида экилди. Экин қатор оралари бор-йўғи икки марта култивация қилиниб, икки марта сув қўйилди. Кетмон чопиғи ўтказилмади. Кузга бориб, бу майдондан гектаридан бир теримдаёқ 46 центнердан ҳосил олинди.

Бироқ, кейинги йилларда бир қатор ширкат ва фермер хўжаликларида ушбу усулнинг агротехник талабларига қатъий риоя қилинмаганлиги, аксарият майдонларга чигит яқка қатор схемада экилганлиги, гербицид ва стимуляторлардан фойдаланишга етарли эътибор берилмаганлиги, мутахассис ва оилавий пудратчилар ишининг сифати зарур даражада назорат қилинмаганлиги оқибатида технологияни жорий этишда қўпол хатоларга йўл қўйилди. Бундай хатolikлар технологияга нисбатан эътирозлар келиб чиқишига сабаб бўлди.

Мазкур қўлланма ана шу эътирозларга жавоб тариқасида технологияни қўллашдаги камчиликларни бартараф этишга кўмаклашиш, энг асосийси, унинг асл моҳиятини тиклаш мақсадида ишлаб чиқилди. Ундан ширкат ва фермер хўжалиқларининг раҳбарлари, мутахассислари ҳамда барча аъзолари, шунингдек, қишлоқ хўжалиги олий ўқув юртлиари ва коллежлари талабалари фойдаланишлари мумкин.

«Улуғ мақсад олдида турганингда
меҳнатни роҳат бил»

(Араб мақоли)

ТЕХНОЛОГИЯНИНГ АГРОТЕХНИК ТАЛАБЛАРИ ВА УЛАРНИ БАЖАРИШ ЮЗАСИДАН ТАВСИЯЛАР

<i>Агротехник талаблар</i>	<i>Талабларни бажариш бўйича кўрсатма ва тавсиялар</i>
Чигитни плёнка остига экиш учун майдон танлаш	
<ul style="list-style-type: none">● кучли шўрланмаган● тошсиз● кўп йиллик бегона ўтлар (ажрик, гумай, қора шўра, қамиш, саломалайкум) билан нисбатан кам зарарланган● сизот сувлари камида 1-1,5 метр чуқурликда жойлашган майдонларни танлаш	<ul style="list-style-type: none">● Ширкат хўжалиги бош ҳосилоти, фермер хўжалиги раҳбари томонидан контурлар танланиши керак.● Оилавий пудратчиларнинг, фермер хўжалиги аъзоларининг ҳар бирига 1-1,5 га дан ер шартнома асосида бўлиб берилиши зарур
Далаларни ғўзапоя ва кўп йиллик бегона ўтлар қолдиқларидан тозалаш	
<ul style="list-style-type: none">● Далалар ғўзапоя ва кўп йиллик бегона ўтларнинг илдиэларидан тозаланган бўлиши лозим	<ul style="list-style-type: none">● Далаларни ғўзапоядан тозалашда К-4А ва КВ-3,6А маркали ғўзапоя юладиган-қатор уюмлайдиган машиналардан фойдаланиш.● Илдиэпояли ўт босган майдонларни ағдаргичлари ечиб олинган

	<p>плуг билан 18-20 см чуқурликда юмшатиш.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Илдизпояли ўтлар остини ЧКУ-4 чизел-култиватори билан юмшатиб, тупроқ юзасига чиқариш, БЗТХ-1,0 тишли боронаси ёрдамида тўплаш ва даладан ташқарига чиқариб ташлаш. ● Илдизпояли ўтлар кўп тарқалган участкаларда чизел-култиватор ва тишли боронани майдонларнинг диагоналлари бўйлаб икки мартадан ишлатиш
Дала четларини ва ариқларни текислаш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Экин майдонларидан тўла фойдаланиш ва уларни яхлит тўртбурчак ҳолига келтириш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Даланинг четлари ва уватларини булдозерлар билан қирқиш ва текислаш. ● Ариқларни ГН-4А, ГН-2,8 грейдерларининг пичоқлари ёрдамида кўмиш, КЗУ-0,3В машинаси воситасида текислаш
Шартнома тузиш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Ширкат хўжалиги раҳбари бош мутахассислар, бош пудратчиларнинг технологияни жорий этиш борасидаги вазифаларини белгилаб бериши лозим. ● Оилавий пудратчилар, механизатор ва сувчиларнинг технологияни жорий этиш борасидаги вазифаларини белгилаб бериши. ● Фермер хўжалиги раҳбари ўз мутахассислари ва аъзоларининг технологияни жорий этиш борасидаги вазифаларини белгилаб бериши лозим 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ширкат хўжалиги раҳбарига: <ul style="list-style-type: none"> - бош ҳосилот, бош иқтисодчи, бош ҳисобчи, бош мутахассис, бош ирригатор ва энтомолог-агрономнинг ҳар бири билан технологияни жорий этиш борасидаги уларнинг вазифаларини белгилаш бўйича шартнома тузиш; - оилавий пудратчилар, механизатор ва сувчилар билан технологияни жорий этиш борасидаги ҳар иккала томоннинг мажбуриятларини белгилаш бўйича шартнома тузиш тавсия этилади. ● Фермер хўжалиги бошлиғи мутахассис, механизатор, сувчилар ва бошқа аъзолар билан техноло-

	гияни жорий этиш бўйича шартномалар тузиши зарур
Технологияни жорий этишда унинг иқтисодий самарадорлигини ҳисобга олиш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Бизнес-режа тузиш. ● Технологияни жорий этиш натижасида ҳар га ер ҳисобига камида 40 центнердан ҳосил олишга эришиш. ● Пахта теримини кўпи билан икки марта ташкил этиш. ● Технология бўйича иш нормаларини кўчат қалинлигидан келиб чиққан ҳолда белгилаш. ● Оилавий пудратчилар меҳнатини рағбатлантиришни йўлга қўйиш. ● Бош мутахассислар, механизаторлар, сувчилар ва бош пудратчилар меҳнатини рағбатлантиришни технологияни жорий этиш звазига эришилган ҳосилдорлик даражаси асосида белгилаш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Шартнома тузган ҳар бир оилавий пудратчи, фермер хўжалиги томонидан бизнес-режа ишлаб чиқилишига эришиш. ● Ҳар гектар майдонда схема бўйича кўчатни сақлаб қолиш чораларини кўриш. ● Белгиланган режадан ортиқ етиштирилган ҳар бир центнер ҳосил учун кўшимча рағбатлантириш шартларини ишлаб чиқиш
Технологияни жорий этиш бўйича ўқув ташкил этиш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Ширкат ва фермер хўжаликлари раҳбарлари, мутахассислари ва ишчилари, пудратчилар учун ўқув ташкил этиш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ҳар бир мавсум олдидан дала тажриба-семинарлари ўтказиш. ● Ҳар бир оилавий пудратчи, фермер хўжалигини кўпланма билан таъминлаш. ● Махсус дастур асосида ўқув ташкил этиш
Кузги шудгорлашдан олдин далаларга минерал ва маҳаллий ўғитлар солиш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Минерал ўғитларни ҳар бир дала учун тузилган тупроқ агрокимё картограммасига асосан солиш. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Минерал ўғитлар НРУ-0,5, 1РМГ-4, РМУ-0,5 маркали машиналар ва бошқа мосламалар воситасида дала сатҳи бўйлаб

<ul style="list-style-type: none"> ● Кузги шудгор олдидан фосфор йиллик меъёрининг 60-70 фоизини, калийнинг 50-60 фоизини солиш 	<p>бир текисда солиниши керак.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Маҳаллий ўғит экин майдонларига РТО-4, РОУ-6 машиналари ва бошқа мосламалар ёрдамида солиниши лозим
Ерларни кузда шудгорлаш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Ер ҳайдаш чуқурлигини тупроқнинг унумдор қатламига қараб танлаш. ● Қум ва шағал қатламлари мавжуд ерларда ҳайдов чуқурлиги шундай танланиши керакки, бунда қум ва шағал шудгор бетига чиқмасин. ● Кўндаланг кесими 5 см дан катта бўлган кесаклар миқдори 30 фоиздан ошмасин. ● Ҳайдовда ҳосил бўладиган баланд-пастликлар +5 см дан катта бўлмасин. ● Ҳайдов чуқурлигининг белгиланганидан фарқи кўпи билан +1 см 	<ul style="list-style-type: none"> ● Асосий майдонларни икки ярусли ПЯ-3-35, ПДО-4-45, ПД-4-45, ПДН-4-45 плуглари билан ағдариб ҳайдаш тавсия этилади
Шудгорда ҳосил бўлган баланд-пастликларни ва дала четларини текислаш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Оддий ёки икки ярусли плуглар билан шудгорланган ерларда згат ва марзалар бўлишига йўл қўйилмайди. Шудгордаги нотекисликлар баландлиги ҳар 5 метрда +5 см дан ошмаслиги лозим 	<ul style="list-style-type: none"> ● ГН-4А, ГН-2,8 грейдер пичоқлари ёки КЗУ-3В машиниси ва бошқа мосламалар ёрдамида згатларни кўмиш, марзалар ва дала четларини текислаш зарур
Экин экиладиган майдонларни жорий текислаш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Экин экиладиган майдонлар ҳар 2-3 йилда жорий текисланиши лозим 	<ul style="list-style-type: none"> ● Жорий текислашда узун базали П-2,8А, ППА-3,1 текислагичлари ва бошқа мосламалардан фойдаланиш, ковш пичоқларини ер майдонига нисбатан параллел қилиб сошлаш тавсия этилади

Пушта олишдан олдин ерларни текислаш

● Нотекисликлар баландлиги +5 см дан ошмаслиги лозим

● Далалар ВП-8, ПР-0,5 механизмлари ва бошқа мосламалар воситасида ёппасига текисланиши керак

Пушта олиш

● Кенлиги 90 см бўлган қатор оралари учун пуштанинг баландлиги 25-30 см бўлиши даркор.

● Пушта чўққилари орасидаги масофа 85-90 см атрофида бўлиши лозим.

● Пушта ниҳоятда тўғри олиниши керак

● Пушта олишда ариқочгичли КХУ-4 култиваторлари ёки ГХ-4 пушта-жўяк олгичлардан ва бошқа мосламалардан фойдаланиш зарур

Пуштага ишлов бериш

● Пуштанинг юза қисмини юмшатиш, униб чиққан ўтларни йўқотиш.

● Ўғит солинмаган майдонларга пушта ўртасига ўғит солиш

● Пушта юзасига ишлов беришда трапеция шаклидаги осма тишли борона ёки култиваторга ўрнатилган мосламадан фойдаланиш тавсия этилади. Ишлов беришда пуштанинг шакли бузилмаслиги керак!

Пушта олинмаган майдонларга ишлов бериш

● Тупроқнинг юқори қатламини 4-6 см чуқурликда юмшатиш

● Шароитга қараб БЭСС-1,0, БЭТС-1,0, БЭТХ-1,0 маркали тишли бороналар ва бошқа мосламалардан бирини ишлатиш мақсадга мувофиқдир

Нам тўплаш суви берилмайдиган ва шўри ювилмайдиган далаларни экишга тайёрлаш

● Нотекисликлар баландлиги +5 см дан ортиқ бўлмаслиги лозим

● МВ-6,0 маркали ва бошқа оғир молалар ёрдамида кесакларни майдалаш, майдонларни узил-кесил текислаш.

● Серкесак далаларга ОПУ-2,2, КВФ-2,8, «Циркон-7/205» маркали фрезали култиваторлар, БДТ-2,2, БДТ-3,0, ТДБ-3Ф5 диски бороналари ва бошқа мосламалар билан ишлов бериш

**Нам тўплаш суви бериладиган ва
шўри ювиладиган далаларни экишга тайёрлаш**

- Марза ва пушталарни текислаш, ўқариқларни кўмиш.
- Тупроқ қатламини бир йўла 12-15 см чуқурликда юмшатиш, ўғит солиш, текислаш ва борона қилиш

- ГН-4А, ГН-2,8 грейдерларининг пичоқларини ёки КЗУ-3В машинасини ишлатиш.
- ЧКУ-4А, ЧК-4-6 маркали чизел-култиваторлар ва бошқа мосламалардан фойдаланиш, уларнинг аппаратларини белги-ланган меъёрда минерал ўғит соладиган қилиб созлаш.
- «зиг-заг» бороналар тиркалган МВ-6 текислагичларидан фойдаланиш

Нав танлаш ва уруғлик чигитни экишга тайёрлаш

- Хўжаликнинг тупроқ ва иқлим шароитга мос келадиган ва районлаштирилган ғўза навининг туксизлантирилган чигитини экиш учун танлаш.
- Уруғлик чигит сертификацияланган - сараланган ва дориланган бўлиши ҳамда қуйидаги талабларга жавоб бериши лозим:
 - навларга қараб унувчанлиги - камида 98%;
 - қолдиқ туклар миқдори - кўпи билан 0,3%;
 - механик шикастланганлик даражаси - кўпи билан 5%

- Фермер ва ширкат хўжаликларининг вакиллари уруғлик чигитни сертификати бўйича қабул қилиб олишлари даркор.
- Уруғлик чигитнинг сифат кўрсаткичларини пахтани қайта ишлаш ҳиссадорлик жамиятлари лабораторияларида ва «Давуруғназорат» идораси уруғчилик лабораториясида қайта текшириб кўриш тавсия этилади

Полиэтилен плёнкага қўйиладиган талаблар

- Плёнканинг ўлчамлари: 90 см кенгликдаги қатор оралари учун - 600 х 0,008 мм.
- 60 см кенгликдаги қатор оралари учун: 900 мм х 0,008 мм.

- Ширкат ва фермер хўжаликлари вакиллари полиэтилен плёнка ўрамларини корхоналардан сертификати бўйича қабул қилиб олишлари даркор.

<ul style="list-style-type: none"> ● 4 қатор 35x50x35 схемаси учун: 1600 мм x 0,008 мм. ● Плёнканинг эни: 600 мм + 20 мм ёки 580 - 620 мм ● Плёнканинг қалинлиги: 0,008 мм + 15% ёки 0,0068 - 0,0092 мм ● Плёнка ўрамнинг оғирлиги: 600x0,008 мм ўлчамлиги учун: 13 - 15 кг ; ● Бир ўрам плёнкадаги узилишлар сони: кўпи билан 3 та. ● Плёнканинг узунасига ва кўндалангига чўзилишидаги пишиқлиги, узилиш вақтидаги нисбий узайиши миқдорлари, шаффофлиги давлат стандартлари талабларига мос келиши керак 	<ul style="list-style-type: none"> ● Корхона вакили плёнка ўрамларини хўжалик вакилига кафолат далолатномаси орқали топширади. ● Зарур ҳолларда плёнканинг сифат кўрсаткичларини корхона назорат лабораториясида қайта текшириб олиш тавсия этилади
<p>Плёнка остига чигит экадиган сеялқаларни ишга тайёрлаш</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● Сеялқаларни соzлаш, уларни синов майдончаларида синаб кўриш ва комиссиялар томонидан далолатномалар орқали қабул қилиб олиш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ҳар бир хўжалиқда куйидаги чора-тадбирлар кўрилиши лозим: <ul style="list-style-type: none"> - сеялқаларни таъмирлаш ва соzлаш бригадаларини ташкил этиш; - тупроқ ташланган ва усти берк синов майдончасини барпо этиш; - сеялқаларни айнан шу майдончада синовдан ўтказиш; - синовдан ўтган сеялка комиссия томонидан қабул қилинади, механизаторга топширилади
<ul style="list-style-type: none"> ● Ишга тайёр сеялқалар куйидаги талабларга жавоб бериши лозим: 	<ul style="list-style-type: none"> ● Барабан ён деворига ўрнатилган очиш мосламасини ўнг ёки чап томонга суриш ёр-

<ul style="list-style-type: none"> ● Экиш барабанининг қадама-экич (мундштук)лари ер сатҳига нисбатан тик ҳолатга келгандагина плёнкани тешсин, уя ҳосил қилсин ва қопқоғи очилиб, уруғларни уя тубига ташласин 	<p>дамида созланади</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● Чигитнинг экиш чуқурлиги - 3-4 см 	<ul style="list-style-type: none"> ● Сеялка рамасига ўрнатилган винтли механизм ёрдамида созланади
<ul style="list-style-type: none"> ● Битта уяга тушадиган чигит сони: кўпи билан 3-4 дона 	<ul style="list-style-type: none"> ● қадама-экичнинг дозатори (меъёрлагичи) ёрдамида созланади
<ul style="list-style-type: none"> ● Плёнканинг тупроқсиз, яъни очик қоладиган сатҳининг кенглиги: - чигит 90(60x30)x12, 90(60x30)x10 схемаларида қўшқаторлаб экилганда - камида 30 см; - чигит 60x10, 60x12, 60x15 схемаларида якка қаторлаб экилганда - камида 40-45 см. - чигит 35x50x35 схемасида 4 қаторлаб экилганда - камида 100-110 см 	<ul style="list-style-type: none"> ● Экиш барабанининг орқасида симметрик жойлашган бир жуфт сферик дискнинг экиш йўналишига нисбатан жойлашиш бурчакларини ўзгартириш орқали созланади
<ul style="list-style-type: none"> ● Плёнканинг ҳар икки четига ташлаб кетилаётган тупроқнинг қалинлиги - 2-3 см атрофида 	<ul style="list-style-type: none"> ● Сферик дискларнинг тупроққа ботиш чуқурлигини ўзгартириш орқали созланади
Плёнка остига чигит экиш муддатини аниқлаш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Чигит экиш тупроқнинг 0-10 см қатламидаги турғун ҳарорат 8-10 даражага етганда бошланиши лозим 	<ul style="list-style-type: none"> ● Тупроқнинг ҳарорати 6-ампиметр ўлчагичи ёрдамида аниқланади
Плёнка остига чигит экиш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Чигит экиш вақтида агрегатни 1-узатма тезлигида ҳаракатлантириш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Экиш агрегатида плёнка остига чигит экиш тажрибали механизаторлар зиммасига юклатилади

<ul style="list-style-type: none"> ● Ҳар бир экиш агрегатига 5 кишидан, яъни механизатор ва 4 нафар назоратчидан иборат экипаж бириктириш. ● Ҳар бир экиш агрегатини ёритқич чироқлари билан жиҳозлаш. ● Ҳар бир сеялкага чигит тушган уяларга плёнка устидан 0,7 - 1 см қалинликда тупроқ солиб кетувчи гредерчалар қўйиш. ● 35x50x35 схемасида чигит экилаётганда тупроқ чигит уялари устига махсус барабанлар орқали ташланиши лозим 	<ul style="list-style-type: none"> ● Механизатор экипаж бошлиғи ҳисобланади ва экиш агрегатининг бенуқсон ишлашини таъминлайди. ● Назоратчилар иш жараёнида қуйидагиларни текшириб борадилар: <ul style="list-style-type: none"> - қадама-экичлар қопқоқларининг тозалигини; - плёнканинг таранг ҳолда тўшалишини; - чигитнинг уяларга белгиланган миқдорда тушишини; - плёнканинг очиқ қолган сатҳи кенглиги барқарорлигини; - плёнка четларининг тупроқ билан зарур кенгликда ва қалинликда шиббаланишини; - чигит бункеридаги ўлчов белгисига қараб экиш барабанидаги чигит сарфи меъёрини; - плёнка ўралган ғалтак, экиш барабани, ариқ очувчи ва тупроқ тортувчи сферик дисклар ҳолатини.
<ul style="list-style-type: none"> ● Плёнка узилиши биланоқ агрегатни тўхтатиш шарт! 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ҳар бир экиш агрегатининг кабинасига товуш бериш мосламаси ёки авария чироғи, сеялканинг орқа рамасига уларнинг тугмаларини ўрнатиш. <p>Плёнка узилганда назоратчи тугмани босиши, тракторчи агрегатни тўхтатиши, экиш барабани остига плёнка тўшалиши ва узилган жойга тупроқ торттилиши керак</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● Даланинг боши ва охиридаги уватларга, симёғочлар 	<ul style="list-style-type: none"> ● Уватларга қўшимча ишлов бериш, чигит қадаш ва плёнка

тағларига ҳам чигит экилишини таъминлаш лозим	тўшаш
<ul style="list-style-type: none"> ● Чигит экиш билан биргаликда қўшқатор ўртасига минерал ўғитлар йиллик меъёрининг 50-60 фоизини 15-17 см чуқурликка солиш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Назоратчилар ўғит солиш механизмларининг ҳолатини, ўғит солиш меъёрини ва чуқурлигини текшириб борсинлар
<ul style="list-style-type: none"> ● Чигит экиш билан бир пайтда далаларга гербицид пурақаш. <p>Диққат! Чигит экиш ишлари кўпи билан 10 кунда якунлансин.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Экиш агрегатига ПГС мосламасини ўрнатиш, гербицид эритмасининг бир меъёрда пурақалишини кузатиб бориш
Экиш сифатини назорат қилиш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Чигит экилган ҳар бир далани қўшимча назоратдан ўтказиш. <p>Бундай далаларда қуйидагилар бўлишига йўл қўйилмаслиги лозим:</p> <ul style="list-style-type: none"> - бўш, яъни чигитсиз уялар; - чигити тупроқ билан кўмилмаган уялар; - плёнканинг тупроқ билан ёпилмай қолган четлари; - плёнканинг йиртилган жойлари; - чигит экилмаган, плёнка тўшалмаган пушта ва ўқариқлар. <p>Диққат! Қаттиқ ёмғир, шамол ва селдан кейин барча майдонлар қайта назоратдан ўтказилсин.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Экиш сифатини хўжалик агрономи ва бош пудратчилар, фермер хўжалиги мутахассислари назорат қиладилар. Аниқланган камчиликлар қуйидагича бартараф этилади: - қўлда чигит ташланади; - уялар тупроқ билан беркитилади; - плёнка четларига тупроқ тортилади ва шиббалаанади; - йиртилган жойлар устига тупроқ солинади; - пушта ва ўқариқларга қўлда чигит экилади ва плёнка тўшалади; - ҳар бир пудратчи, фермер ўз даласини яхшилаб текшириб чиқади, зарур таъмирлаш ишларини бажаради.
Ғўзани яганалаш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Яганалаш ғўзада 1-2 доначинбарг пайдо бўлганда бошланади. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Белгиланган меъёрда соғлом ниҳоллар қолдирилади.

<ul style="list-style-type: none"> ● Схемалар бўйича гектар ҳисобига кўчат қалинлиги қуйидагича: 90(60x30)x12-1 184 минг туп; 90(60x30)x10-1 225 минг туп; 90(60x30)x15-1 148 минг туп; 60x12-1 139 минг туп; 60x10-1 162 минг туп; 90x12-1 92,5 минг туп; 90x15-1-2 111 минг туп; 35x50x35x10-1 225 минг туп. <p><i>Изоҳ: Чигити якка қаторлаб 90x12-1, 90x15-1 схемаларида экилган майдонлардаги экинни уруғ өтиштиришга йўналтириш мақсадга мувофиқдир.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Диққат! Яганалаш пайтида плёнка устида юриш қатъиян маън этилади. ● Ягана ва кейинги ишловлардан кейин гектар ҳисобига камида 90 фоиз кўчат сақланишини таъминлаш зарур. ● Яганалаш вақтида қуйидаги кўшимча ишларни бажариш зарур: - ниҳоли йўқ бўш уяларга чигит ташлаш; - уя атрофларини, плёнканинг очиқ қолган қисмларини шиббалаш (герметизациялаш).
Ғўза қатор ораларига биринчи ишлов бериш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Қатор ораларини юмшатиш, бегона ўтларни йўқотиш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Култиваторнинг ҳар бир қатор орасида ишлайдиган ишчи қисмлари тутқичига 5 тадан ишчи органи, яъни 2 та юмшатгич панжа (ККО), 2 та ясси кесувчи панжа («наралник») ва 1 та ғозпанжа («лапка») ўрнатиш тавсия этилади
<ul style="list-style-type: none"> ● Ишчи органлар плёнка четларини йиртмаслиги, илиб олмаслиги, унинг очиқ сатҳига тупроқ тўкмаслиги керак. ● Диққат! Трактор 1-узатма тезлигида ишлатилсин. Унга эни тор шиналар ўрнатилсин. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Тутқичнинг энг чеккасига ўрнатилган юмшаткич панжаларни ғўзадан камида 8 см узоқликда жойлаштириб, ҳимоя майдони қолдириш. ● Ишчи органларнинг юмшатиш чуқурликларини қуйидагича сошлаш: - Юмшаткич панжа - 5-6 см; - Ясси кесувчи панжа - 8-10 см; - Ғозпанжа - 12-14 см.

**Ѓўза қатор ораларида навбатдаги
ишловларни ўтказиш**

<ul style="list-style-type: none"> ● Биринчи ишловдан кейин қатор ораларини чизел-култиватор ёрдамида 18-22 см чуқурликда юмшатиш. 	
<ul style="list-style-type: none"> ● Қатор ораларига навбатдаги ишловларни беришда култиваторнинг ишчи органлари қуйидаги чуқурликларда со-злансин: - 60 см ли ораликлар учун: - четки органлар - 6-8 см, - ўртадагилар - 12-14 см; - 90 см ли ораликлар учун: - четки органлар - 8-10 см, - ўртадагилар - 15-16 см. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ѓўзанинг ўсиши ва ривожланишига қараб, унинг илдизла-рига шикаст етказмаслик учун ишчи органларнинг чуқурлигини аста-секин камайтириб бориш; чуқур юмшаткичлар ўрнига саёз юмшаткичлар ўрнатиш тавсия этилади
<p align="center">Плёнкани йиғиштириб олиш</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● Далалардан плёнкани ҳавонинг самарали ҳарорати сезилмай қолганда йиғиш-тириб олиш лозим. ● Чигити 35x50x35-1 схемаси-да экилган майдонларда би-ринчи сув олдида плёнкани йиғиштириб олиб, згат очиш ва сув бериш ҳамда култива-ция қилиш лозим. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Плёнкани йиғиштириб олиш муддатини белгилашда ҳаво-нинг ҳарорати, тупроқдаги на-млик миқдори, ер ости сувлари жойланиш сатҳининг чуқурлиги ва ғўзанинг ривожланиш ҳолатини ҳисобга олиш зарур.
<ul style="list-style-type: none"> ● Плёнкани йиғиштириб олишда ғўза шоҳлари ва ме-валарининг шикастланишига йўл қўйилмайди. ● Диққат! Далада плёнка-нинг бирон-бир парчаси ҳам қолиши мумкин эмас. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Қўшқатор орасидаги плён-кани ўртасидан ёриб кетиш, те-шиклар атрофини йиртиш, плёнка четлари устидаги туп-роқни олиб ташлаб, уни йиғиштириб олиш керак.
<p align="center">Ѓўзани озиклантириш меъёри</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● Ерга солинадиган минерал ўғитларнинг йиллик меъёри тупроқнинг агрохимёвий кар- 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ѓўзани иккинчи озиклан-тиришда минерал ўғитларга чи-риган, қуритилган ва эланган

<p>тограммаси, режалаштирилаётган ҳосил миқдори, экилган ғўза навининг озиқ элементларига бўлган талабига қараб белгиланиши даркор.</p>	<p>ғўнгни аралаштириб бериш мақсадга мувофиқ.</p>
<p>● Плёнка ёрдамида ғўза ўстирилаётган ерларнинг ҳар гектарига солинадиган азотнинг йиллик меъёри 250 кг, фосфорники 175 кг, калийники-125 кг ва уларнинг нисбати 1:0,7:0,5 бўлиши керак. Чигит экиш билан бирга бу ўғитларнинг йиллик 50-60 фоизи тупроққа солинади.</p> <p>● Ўғит меъёрини мўлжалланаётган ҳосилдорлик ва кўчат сони ҳисобига 15-20 фоиз ошириш мумкин.</p>	<p>● Минерал ўғитлар йиллик меъёрининг шудгорлаш, пушта олиш ва чигит экиш билан биргаликда солинганидан қолган қисмини бўлиб бериш.</p> <p>● Ўғитни экиш даврида қўшқатор орасига 15-17 см чуқурликка солиш.</p> <p>● Кейинги ўғитни сув олдидан зғатга солиш.</p>
<p>● Ғўзани минерал ўғитлар билан озиқлантириш ишлари 20 июнгача якувланиши лозим</p>	<p>● Ғўзаларни кеч озиқлантириш уларнинг говлаб кетишига, кечки кўсақлар пайдо бўлишига, ҳосил сифатининг пасайишига олиб келади.</p>
<p>Ғўзани суғориш меъёри ва тартиби</p>	
<p>● Ғўзани суғориш меъёри ва тартиби муайян навдаги ғўзанинг сувга бўлган талабидан, унинг биологик хусусиятларидан, хўжаликнинг тупроқ-иклим шароитидан, ер ости сувининг жойлашиш сатҳи ва ёгин-сочин миқдоридан келиб чиқиб белгиланиши зарур.</p>	<p>● Ғўзани суғориш меъёри гектарига:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ер ости сувлари сатҳи чуқур жойлашган тупроқларда: - Ғўза гуллагунча - 700-800 м³; - гуллаш-кўсақлаш даврида - 800-1000 м³; - ер ости сувлари сатҳи яқин жойлашган тупроқларда: - ғўза гуллагунча - 600-700 м³; - гуллаш-кўсақлаш даврида - 700-900 м³.

<ul style="list-style-type: none"> ● Суғоришда эгатлар боши, ўртаси ва охирининг бир текис намланишини таъминлаш керак. Ўта захлатиб суғоришга йўл қўйилмайди. ● Суғориш тупроқ шароитига қараб 6-8, 8-10 соатдан ошмасин. Тик ўқарикдан барча кўндаланг ариқларга тенг сув очилиб таралиши лозим. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ернинг нишобига ва сув ўтказувчанлигига қараб қуйидаги масофаларда ўқариклар олиш тавсия этилади: <ul style="list-style-type: none"> - қатор ораси 60 см бўлганда - ҳар 60-80 м да; - қатор ораси 90 см бўлганда - ҳар 80-90 м да.
<ul style="list-style-type: none"> ● Ғўзани суғориш ишлари куну тун ташкил қилиниши зарур. ● Ғўзанинг гуллаш даврида суғоришни «шарбат усули»да ўтказиш тавсия этилади. ● Биринчи сув билан гектарига 200 кг ҳисобида аммиак суви бериш керак. 	<ul style="list-style-type: none"> ● «Шарбат усули»да гўнг олдиндан ташиб келтирилади, ўралар баҳордан тайёрлаб қўйилади. ● Суғоришда сувни ташлаш олдидан аммиак идишдан томчилатиб қўйилади. ● Аммиакни қўллашда хавфсизлик техникаси қоидаларига риоя қилиш шарт.
<p>Ғўза ўсишини бошқарувчи «СОЖЕАН» стимуляторидан фойдаланиш</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Биринчи март</i> - ғўзада 6-7 та чин барг пайдо бўлганда - гектарига 15 грамм; ● <i>Иккинчи март</i> - ғўза гуллай бошлаганда - гектарига 45 грамм; ● <i>Учинчи март</i> - ғўза кўсаклай бошлаганда - гектарига 90 грамм сепилади 	<ul style="list-style-type: none"> ● Асосан штангали пуркагичлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ. ● Кичик майдонларда қўлда ишлатиладиган аппаратлардан ҳам фойдаланиш мумкин. <i>(29-32-бетларга қаранг).</i>
<ul style="list-style-type: none"> ● Қўш қаторларда ғўза бўйи 75-85 см дан ортишига йўл қўйилмаслиги керак. 	<ul style="list-style-type: none"> ● «СОЖЕАН» препаратидан фойдаланишда йўриқномага қатъий риоя қилиш зарур.

Ғўзани чилпиш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Қўшқаторлаб экилган ғўзани чилпиш ишлари ҳар бир туп ғўзада ўртача 2 та кўсак ва 11-12 та ҳосил шохлари пайдо бўлганда бошланиши зарур. ● Ўсув шохларининг ўсув нуқталари чилпиб ташланиши керак. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Чилпиш ишларини табақалаштириб ўтказиш, ўсув шохларининг ўсув нуқталарини олдинроқ олиб ташлаш
Ғўза зараркунандалари ва касалликларига қарши кураш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Ғўза зараркунандалари ва касалликларига қарши интеграциялашган (уйғунлашган) ҳолда кураш олиб бориш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Уйғунлашган ҳолдаги кураш - бу касалликнинг ҳақиқий ҳолатига қараб унинг олдини олиш учун профилактик, механик, биологик ва кимёвий воситалардан фойдаланиш демакдир
<ul style="list-style-type: none"> ● Трипс, шира, оққанот, ўргимчаккана, турли тунламалар, кўсак қурти каби ҳашарот ва зараркунандаларга қарши, зарурат туғилганда, ташқи ва ички таъсир этувчи кимёвий препаратлардан, кўпроқ биологик усуллар (трихограмма, габробракон, «олтинкўз» ва бошқалар)дан тўғри фойдаланиш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Феромон тутқичларни мунтазам равишда ишлатиш тавсия этилади
Суспензия сепиш	
<ul style="list-style-type: none"> ● Ғўзанинг баргидан озиқлантириш ва ҳашаротга қарши суспензиялардан фойдаланиш 	<ul style="list-style-type: none"> ● Суспензия тайёрлаш кўрсаткичларига қатъий амал қилиш керак. (27-28-бетларга қаранг).

Ўзани дефолиация қилиш

● Ўза дефолиацияси унинг нави, ривож, баргининг кўп ёки камлиги, ҳаво ҳароратига қараб ўза тупларидаги мавжуд кўсақларнинг 55-60 фоизи очилганда бошланиши лозим.

● Дефолиантларни гектарига қуйидаги меъёрларда ишла-тиш керак:

- хлорат магний - 8-12 кг;
- «Садаф» - 8,5-10 кг;
- «Дроп ултра» - 0,4-0,7 кг;
- «Авгурон экстра» - 0,1-0,2 кг.

● Дефолиантларни вентиляторли ОВХ-600 ёки штангали ОПШХ-12 машиналари ёрдамида пуркаш мақсадга мувофиқдир

Пахта ҳосилини йиғиб-териб олиш

● Пахтанинг қўл терими ўза тупларидаги кўсақларнинг 80-85 фоизи очилганда бошланиши даркор.

● Ҳосил 1-навга сотилса, бу - агротехника ўз вақтида сифатли ўтказилганлигидан далолат беради.

● Пишиб етилмаган пахтани теришга, терилган пахтанинг ерга тўкилишига, шудринг тушганда пахта теришга, яхши очилмаган кўсақлардан хом пахтани чувиб олишга йўл қўйилмаслиги керак!

ТУПРОҚНИ ЭКИШГА СИФАТЛИ ТАЙЁРЛАШ

Бу - чигитни плёнка остига экишдаги энг муҳим агротехник тадбир ҳисобланади

Халқимизда «Қийналиб ариқ қазисанг, роҳат қилиб сув ичасан» деган мақол бор. Ушбу мақолни чигитни плёнка остига экиш технологиясининг агротехник талабларини тўлатўкис бажариб, пахтадан мўл ҳосил етиштиришга қиёсан ишлатса ҳам бўлади.

Дарҳақиқат, бу технология пахта етиштиришда агротехника талаблари тўлиқ бажарилишини шарт қилиб қўядиган ягона усулдир. Чунки бу усулда агротехниканинг кўпол ёки маълум бир даражада бузилишига йўл қўйилса, камчилик тез орада яққол кўриниб қолади. Шунинг учун ҳам мазкур усулда тупроқни экишга сифатли тайёрлаш жуда муҳим аҳамият касб этади.

Шуни ёдда тутиш керакки, тупроқнинг экишга сифатли тайёрланиши кузги ҳайдовнинг қандай ўтказилганига кўп жиҳатдан боғлиқ.

Кузги ҳайдов олдидан оилавий пудратчилар, фермерлар томонидан пайкални ўсимлик қолдиқларидан тозалаш, капитал ёки жорий текислаш, зарурат бўлса, пайкални суғориш ишлари ташкил этилиши, қишлаб қолувчи ҳашаротларни йўқ қилиш учун механик ва кимёвий кураш чоралари қўлланилиши, ўтган мавсумда суғориш учун вақтинчалик қазилган чуқурлар, ўқариқ ва ариқлар текисланиши позим. Ерни шудгорлаш учун техника воситаларини ва механизмларни созлаш, ернинг ҳолатига ёки ёввойи ўтлар билан ифлосланиш даражасига қараб, ҳайдовни қандай плугларда (оддий ёки икки ярусли) ўтказиш зарурлигини аниқлаб олиш талаб этилади.

Минерал ўғитларнинг йиллик меъёри унумдор ва шўрланган ерларда қуйидагича: азот-250 кг/га, фосфор - 175 кг/га, калий - 125 кг/га. Уларнинг нисбати 1:0,7:0,5 бўлишини

таъминлаш мақсадга мувофиқдир. Ҳайдов олдидан фосфорнинг 70 фоизини ёки 112,5 кг/га, калийнинг 50 фоизини ёки 62,5 кг/га, тайёрланган компостнинг ҳаммасини солиш тавсия қилинади.

Унумдорлиги юқори, ўт босишга мойил, унумдор қатлами қалин ерлар асосан икки ярусли плуглар билан 30-35 ва ҳатто 40 см чуқурликда тупроғи тўла ағдариб шудгор қилинади.

Тупроқ қатламларида арзик жойлашган ерларда арзик қатламини нисбатан чуқурроққа тушириш мақсадида ҳар йили ҳайдаш чуқурлиги 2-5 см.га ошириб борилади. Бу усулда ҳайдаш икки ярусли плугларда амалга оширилади.

Унумдорлиги паст бўлган қумлоқ, тошлоқ ва унумдор қатлами 30-35 см. дан ошмайдиган ерлар оддий плугларда нисбатан саёзроқ шудгорланади. Тупроқ шароитига қараб арзик қатлами мавжуд бўлган ва қаттиқ ерларни «рихпитель» (чуқурлатгич) билан тилиб чиқиш ва шудгорлашда омочдаги предплужник (чимқирқар)дан фойдаланиш зарур. Шўр ерларни гўнг солиб ҳайдаш лозим.

Ҳайдов олдидан кўп йиллик бегона ўтларга қарши гербицидлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Чигитни плёнка остига экиш усули агротехникасининг энг асосий талабларидан бири - тупроқни экишга сифатли тайёрлаш бўлиб, у бошқа талабларнинг бажарилиши учун ҳам шароит яратади.

Ушбу тадбирни талаб даражасида ўтказиш учун янги технология асосида чигит экишга хўжалиқда унумдор ерлар танланиши ва бу майдонлар ҳар бир оилавий пудратга 1 - 1,5 га дан бўлиб берилиши керак. Ер ости сувлари ўта саёз жойлашган, тошлоқ, ўта шўр, ўта қумлоқ, кўп йиллик қора шўра, саломалайкум, ғумай, камиш ўсадиган ерлар бундан мустасно.

Оилавий пудратчилар бўлиб берилган майдонларни асосан қўш қатор схемага мўлжаллаб экишга тайёрлашлари ва янги усулни қўллаш туфайли ҳосилдорликни камида 40

центнерга етказишни режалаштирган ҳолда иш ташкил этишлари керак.

Чигитни плёнка остига экиш усулида юқори самарага эришиш учун тупроқ юзасига майин ишлов бериш, ўлчами 20-25 мм дан катта кесаклар бўлишига йўл қўймаслик, дала юзаси текис бўлишини таъминлаш зарур. Асосий ҳайдаш, текислаш ишлари кузда бажарилгач, эрта кўкламда биринчи навбатда амалга ошириладиган вазифа - **далани бороналашдир**. Бу тадбир ўз вақтида ўтказилса, дала юзаси майин ҳолда бўлиши ва текисланиши ҳамда тупроқда тўпланган нам тез кўтарилиб кетмаслиги таъминланади, шунингдек ўсиб чиқаётган бегона ўтлар йўқ қилинади.

Кузги шудгор қанчалик сифатли ўтказилган бўлишига қарамасдан эрта кўкламги бороналашнинг озгина бўлса ҳам кечикиши тупроқдаги намнинг тез буғланиб кетишига, дала юзасининг серкесак бўлиб қолишига ва тупроқ ҳайдов қатламининг қотиб қолишига олиб келади. Натижада ерни экишга тайёрлаш ишлари анча мураккаблашиб, уруғни сифатли экиш ва қийғос ундириб олиш имконияти бой берилди. Шу боисдан барча далаларда эрта кўкламги бороналаш тупроқнинг 8-10 см юза қатлами етилиши биланоқ бир йўла икки қатор борона тиркалган ҳолда ўтказилиши ва қисқа муддатда, яъни 1-2 кун ичида тугалланиши керак.

Шўри ювилган, яхоб суви берилган майдонларда, аввало, даланинг етилган қисмларини оралатиб бороналаш, сўнгра эса бутун далани бороналаш керак. Бу тупроқнинг майин бўлишини ва бутун дала бўйлаб бир хил етилишини таъминлайди.

Агар дастлабки бороналашдан кейин ёққан ёмғирлар натижасида қалин қатқалоқ пайдо бўлса, бундай майдонларда мазкур тадбир такрорланиши зарур.

Тупроқ ортиқча зичланмаслиги ва юқори иш унумдорлигига эришиш учун кўкламги бороналашни занжирли тракторлар ва кенг қамровли тиркамалар асосида тузилган агрегатлар воситасида ўтказиш мақсадга мувофиқдир. Бунда боро-

налаш агрегати бир хил типдаги бороналардан ташкил топган, уларнинг тишлари ўткирланган бўлиши керак.

Шўрланган ва яхоб суви берилмайдиган далаларни бороналашда БХСС-1,9 ўрта бороналаридан, шўри ювилган ва яхоб суви берилган далаларни бороналашда эса БЗТХ-1,0 оғир бороналаридан фойдаланиш ишнинг юқори унумдорлигини ва сифатли бўлишини таъминлайди.

Бороналаш агрегати далада диагонал бўйлаб ёки диагонал қирқмаси усулида ҳаракатлантирилгани маъқул, чунки бунда тупроқ яхши майдаланади ва дала юзаси яхши текисланади.

Қайтиш зоналарида агрегат тўхтатилиб, бороналар йиғилиб қолган ўсимлик қолдиқлари ва бегона ўтлардан тозаланиши ҳамда улар даланинг четига чиқариб ташланиши керак.

Йирик кесаклар сақланиб қолган айрим пайкалларга зрта кўкламда мавжуд БТД-2,2, БТД-3,0 каби дискали бороналар билан 8-10 см чуқурликда 1-2 марта ишлов берилиши лозим.

Бевосита экиш олдидан тупроқ ва иқлим шароитидан келиб чиқиб, далаларга қуйидагича ишлов берилиши керак:

- *шўрланмаган ва табиий нами етарли бўлганлиги туфайли яхоб суви берилмайдиган ерлар* экиш олдидан бороналанади ва ПР-5, ВП-8 текислагичлари билан текисланади. Тупроғи зичлашиб кетган айрим далалар ЧК-3,0,ЧКУ-4 чизел-култиваторлари билан юмшатилади ва орқасидан дарҳол изма-из бороналаб, мола бостирилади. Агар тупроқ етарли даражада майдаланмаса, бороналаш ва молалаш такроран ўтказилади.

- *шўри ювилган ва яхоб берилган ерлар* экиш олдидан тупроқ шароитига қараб юқоридаги чизел-култиваторлар ёки дискали бороналар билан 1-2 марта юмшатилади ва изма-из 2-3 марта бороналаниб, мола бостирилади.

Тупроқ яхши майдаланиши учун чизел-култиваторларнинг юмшатгич панжалари поғонасимон, яъни

иккинчи қатордаги юмшатгич панжалари биринчи қатордаги панжаларга нисбатан, учинчи қатордаги панжалар эса иккинчи қатордагиларга нисбатан 3 см чуқурроқ юрадиган қилиб ўрнатилиши, дискали боронанинг дисклари ҳаракат йўналишига нисбатан 15-18⁰ бурчак остида ўрнатилган бўлиши, чизел-култиваторлар ҳам, дискали бороналар ҳам, албатта, орқасига тишли бороналар, молалар тиркалган ҳолда ишлатилиши зарур. Чизелланган ёки дискаланган далаларга МВ-6,0 ёки МВ-6,5 молалари ва сихмолалар билан ишлов берилса, иш сифати яхшиланади.

Ўтказилган тажрибалар шуни кўрсатдики, фрезерли култиватор билан ишлов берилганда, тупроқ янада майинлашади. Айниқса илгари ишлаб чиқарилган КФГ-3,6 русумли, Чирчиқ қишлоқ хўжалиги машиналари заводи ишлаб чиқарган ОПУ-2,2 русумли горизонтал фрезерли култиватор ва қуролларни, Голландия технологияси бўйича картошка етиштириш учун республикага келтирилган «Доминатор», Тошкент агрегат заводи «Киевтрактордеталь» заводи билан ҳамкорликда чиқарган КВФ-2,2 ва Германия «Лимкин» фирмаси билан биргаликда тайёрлаган «Циркон» русумли вертикал фрезерли култиваторларни қўллаш мақсадга мувофиқ. Чунки бундай култиваторлар воситасида ишлов берилганда тупроқ бир йўла юмшаткич панжалар билан 14-18 см чуқурликда юмшатилади, фрезерли барабан билан 8-12 см қатламдаги кесаклар ўлчами 25 мм. дан катта бўлмаган бўлақларга майдаланади ҳамда текислагич этак ва ғалтак мола билан тупроқ юзаси текисланади ва зичланади. Култиватор бир ўтишда тупроқни экин экишга ва плёнка ёйишга тайёр ҳолга келтиради.

Чигит экиладиган майдонларда сифатли ҳайдов ўтказиш ва ерни экишга тайёрлашда механизаторлар ҳамда техникага хизмат кўрсатувчиларга иш ҳақи тўлашнинг ва улар меҳнатини рағбатлантиришнинг тўғри йўлга қўйилиши агро-техник тадбирларни ўз вақтида сифатли ўтказишда муҳим рол ўйнайди. Шу билан бирга тупроқни экишга тайёрлаш,

чигит экиш ва бошқа ишларнинг белгиланган муддатларда сифатли бажарилишига эришиш учун механизаторлар билан уларнинг зиммасига муайян масъулият юклайдиган шартнома тузилиши керак. Аввалги йилларда айрим ширкат, фермер хўжаликларида бўлгани каби ҳайдов графигини бажариш учун ерларни сифатсиз, пала-партиш ҳайдаш ҳоллари яна такрорланишига йўл қўймаслик, далада бажарилаётган ишлар устидан назоратни кучайтириш зарур. Бундай назорат оилавий пудратчи ва фермер хўжалиги раҳбари томонидан мунтазам олиб борилиши лозим.

ОЛТИНГУГУРТ ОҲАКЛИ ҚАЙНАТМАСИ (ООҚ-ИСО)НИ ТАЙЁРЛАШ

Мазкур қайнатма хўжаликларда ишлатиш олдидан тайёрланади. Бунинг учун олтингугурт кукуни, сўндирилмаган оҳак ва сув зарур бўлади, улар 2:1:17 нисбатларда олинади, яъни 20 кг олтингугурт кукуни, 10 кг юқори сифатли сўндирилмаган оҳак ва 70 л сув.

ООҚ тайёрлаш учун оддий чўян қозон (200 л ҳажмли)га 10 кг (1 ҳисса) сўндирилмаган оҳак солинади ва у озроқ сувда сўндирилади. Шундан сўнг сув қуйиб, ёғоч кураклар ёрдамида ундан куюқ «бўтқа» ҳосил бўлгунга қадар аралаштирилади. Оҳак таркибидаги тошсимон моддалар ажратиб олинади. Тарозида уларнинг солиштирама оғирлиги аниқланиб, шунча миқдорда сўндирилган оҳак қўшилади. Аралашмани куракчалар ёрдамида тўхтовсиз аралаштириб турган ҳолатда унга 2 ҳисса (20 кг) олтингугурт кукунидан қўшилади, сўнгра 17 ҳисса (170 л)гача сув қуйилади. Шундан кейин қозондаги аралашма ўтин, кўмир ёки табиий газ ёрдамида қиздирилади. Баъзи жойларда бунинг учун электр энергиясидан ҳам фойдаланиш мумкин.

Қозондаги аралашма қайнаб чиққандан сўнг қайнатиш 70 минутга қадар давом эттирилади. Бу даврда буғланиб

кетган сувнинг ўрнига ҳар 15 минутда аввалдан белгиланган белгига қадар сув қўшилади. Сув қўшиш жараёни қайнатиш охирига 15 минут қолгунга қадар давом эттирилади.

Бунда ООҚнинг қизил-пушти тусдаги «она суюқлиги» ҳосил бўлади. Ушбу суюқликнинг сифати унинг таркибидаги кальций полисульфиди (CaSFSx)нинг миқдорига боғлиқ.

ООҚнинг қуввати (сифати) Боме градуслари ёрдамида белгиланади. Бироқ сотувда бундай градусник йўқлиги учун ООҚнинг қуввати унинг таркибидаги моддаларнинг солиштира оғирлигига қараб белгиланади. Бунинг учун ООҚ «она суюқлиги»дан 1000 мл (1 л) ўлчаб олинади ва тарозида унинг соф оғирлиги аниқланади. Сўнгра у 1000 га бўлинади. Олинган натижа ушбу «она суюқлик»нинг солиштира оғирлигини кўрсатади.

Солиштира оғирлиги 1,285 (Боме градуси бўйича 32°C ли) бўлган «она суюқлик» юқори сифатли ООҚ ҳисобланади. Бироқ қўлланилган оҳакнинг сифати турлича (кўпинча пастроқ) бўлганлиги (CaO нинг миқдорига кўра) сабабли хўжаликлар шароитида тайёрланган ООҚ «она суюқлиги»нинг солиштира оғирлиги 1,099 - 1,116 (Боме градуси бўйича $13-15^{\circ}\text{C}$ ли)дан ортиқ бўлмайди.

Тайёр ООҚ «она суюқлиги»нинг устки қисми бирорта минерал мой (керосин, солярка мойи, дизел ёқилғиси ва ҳ.к.) билан қопланиб, оғзи маҳкам беркитиладиган шиша идишларда сақланади.

ООҚ тўғридан-тўғри ишлатилмайди. Қўллаш учун у маълум миқдорда сув билан аралаштирилиб, ишчи суюқлиги тайёрланади ва мана шу суюқлик сепилади. Бунда асосан Боме градуси бўйича $0,5-1^{\circ}\text{C}$ ли суюқлик тайёрланади. Масалан, Боме бўйича 100 л 1°C ли ООҚнинг ишчи суюқлигини «она суюқлик»дан тайёрлаш учун ундан 4,3 л ўлчаб олиб, уни ҳажми сув билан 100 л га қадар ётказилади.

ЧИГИТИ ПЛЁНКА ОСТИГА ЭКИШ ТЕХНОЛОГИЯСИДА ҒЎЗАГА НИСБАТАН «СОЖЕАН» СТИМУЛЯТОРИНИ ВА УНГА ТЕНГЛАШТИРИЛГАН ПРЕПАРАТЛАРНИ ҚЎЛЛАШ МУҲИМ АГРОТЕХНИК ТАДБИРЛАРДАН БИРИДИР.

Чигитни плёнка остига экиш технологиясида ғўзага нисбатан «СОЖЕАН» стимуляторини ва унга тенглаштирилган препаратларни қўллаш муҳим агротехник тадбирлардан биридир.

Ўсишни бошқарувчи «СОЖЕАН»(мепикват-хлорид) препарати ичдан таъсир этувчи препаратлар турига мансуб. У ғўза барги орқали шимилиб, бутун ўсимликка ўтади.

Номи хитой тилида «бўғин қисқартирувчи» деган маънони англатадиган ушбу препарат ғўза ғовлаб кетишининг олдини олади. Бунинг натижасида ғўзанинг пастки қисмида асосий кўсақлар пайдо бўлиб, улар эрта очилади ва юқори ҳосил олишга имконият яратилади.

«СОЖЕАН»нинг таъсир этувчи моддаси 96 фоизлик техник мепикват-хлорид бўлиб, оқ рангли, ҳидсиз, тузга ўхшаб яхши эрийди.

Чигитни плёнка остига экиш технологияси асосида парваришланаётган ғўза тез ўсади, барвақт шоналайди ва гуллайди. Шунинг учун ғўзанинг ўсишини бошқариш заруратга айланади. Технология талаби бўйича ғўза етарли миқдорда мева тугиши ва барча мевалар тўлиқ пишиб етилиши учун ўсимликнинг бўйи кўпи билан 80-85 см дан ошмаслиги керак. Айнан шу ўринда «СОЖЕАН» препарати жуда асқотади.

Плёнка остидаги ер юзасининг юқори қисмида нам доимо етарли бўлганлиги туфайли ўсимлик илдизи мана шу юзада шаклланади. «СОЖЕАН» препаратини қўллаш эса ғўза илдизининг ривожланишини ва чуқур кетишини тезлаштиради. Шу билан бирга ҳосилнинг пишиши сезиларли даражада тезлашади. Кўсак вазни ортиб, ҳосил сифати яхшиланади.

«СОЖЕАН» тупроққа солинган азотли ҳамда фосфорли ўғитлар самарадорлигини оширади, ўсимликдаги бўғинлар

оралиғини қисқартириб, озик моддалар нишона, гул ва мөваларга тўғри етиб боришини таъминлайди.

«СОЖЕАН»ни қўллаш

«СОЖЕАН» препарати ғўза ўсишини бошқариш учун бир мавсумда 3 марта ишлатилади.

Биринчи марта - ғўза 6-7-8 та чинбарг чиқариб шоналаганда илдиз қисмининг ривожланишини ва гулбарглар ажралишини тезлаштириш, баргларини қалинлаштириш учун ҳар гектар майдонга 15 граммдан сепилади.

Иккинчи марта - гул кўринганда ғўзани бақувват қилиш, шоналарини кўпайтириш, гуллашини тезлатиш учун гектарига 45 граммдан ишлатилади.

Учинчи марта - кўсак туғиш бошланганда ғўза шохларининг энига ва бўйига ўсиши (ғовлаши)ни, унумли гул ва шоналарининг тўкилишини ва унумсиз шохларининг ўсишини тўхтатиш мақсадида гектарига 90 грамм сепилади.

«СОЖЕАН»ни ишлатиш учун тайёрлаш

«СОЖЕАН» препаратининг 15 grammi (2 та 10 граммли пакетдаги препаратнинг бир ярим пакети) маълум миқдордаги ёки 10 литр сувга солиб эритилади. Ҳосил бўлган ишчи эритмани 290 литр сувга аралаштириб (жами 300 литр), бир гектар экин майдонига сепиш тавсия қилинади. Агрегатнинг ҳар иккала баки учун 30 грамм препаратдан тайёрланган 20 литр ишчи эритма 580 литр сувга аралаштирилади ва 2 гектар майдонга сепилади. Меъёрни тўғри белгилаш учун иккала бакка сув тўлдириб сепиб кўриш ҳам мумкин.

«СОЖЕАН»нинг таъсири у сепилган ғўзалардаги ўзгаришларни кузатиш орқали аниқланади. Препарат сепилгандан 3-6 кун ўтгач, ғўза барглари тўқ яшил тусга киради. Ўсимликнинг вертикал ўсиши тўхтади, бўғинлар ора-

лиги қисқа, ғўза бақувват, учидаги ўсиш нуқтаси икки томондаги катта баргидан паст бўлади. Ҳар гектар майдондаги ғўза тупининг сони кўп бўлишига қарамай, уларнинг ривожланишига шароит яратилади.

Бу препарат қўлланилган далаларда ғўзанинг вилт касаллигига чалиниши ҳамда кўсак чириш ҳоллари камаяди. Ғўза пайкалларида қўл ва машина теримига, дефолиацияга қулай шароит вужудга келади.

Юқорида қайд этилган меъёр сув ва ўғит билан етарли таъминланган майдонларга мўлжалланган. Бундай омиллар билан нормал таъминланмаган майдонларда ушбу меъёрни мувофиқ равишда (бир гектар ерга 150 грамм ўрнига 100 грамм атрофида) камайтириш мақсадга мувофиқдир.

Препаратни сувдан қолган ёки қўллатиб сугорилган ғўзаларга сепиш тавсия этилмайди.

Препаратни сепишда уни сарфлаш миқдорига қатъий риоя қилиш шарт. Чунки оз сепилса, таъсир қилмайди, аксинча, меъёрдан ортиқ сепилса, ғўзани куйдиради ва қотириб қўяди.

Препаратни сепиш даврида ғўзада шира, трипс, ўргимчаккана ва бошқа зараркунандалар бўлса, бундай зараркунандаларга қарши кураш учун тавсия этилган препаратлардан бирини у билан бирга сепиш мақсадга мувофиқдир. Бундай ишчи эритмани шу заҳоти ишлатиб юбориш зарур.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, айрим ҳудудларда баъзи хўжалик раҳбарлари, мутахассислари «Бизда ғўза ўсиб кетмайди, шунинг учун препаратни ишлатмасак ҳам бўлади», деб ўйлайдилар. Бу - мутлақо нотўғри фикр. Негаки «СОЖЕАН» препаратининг ғўза ўсишини бошқаришдан ташқари юқорида кўрсатиб ўтилган фойдали томонлари ҳам бор. Уларни унутмаслик керак.

«СОЖЕАН»ни қўллашда имкон қадар штангали пуркагичлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Чунки бундай пуркагичларда препарат бир текис ва унумли сепилади.

Кўпчилик ширкат хўжаликларида ва муқобил МТПларда асосан осма пуркагичлар мавжуд бўлиб, уларни самарали ишлатиш учун механизаторлар маҳорат кўрсатишлари талаб этилади. Бу ўринда биринчи галда пуркагич қандай ўлчамдаги қатор оралиғига ишлов берадиган чопиқ тракторига осилиши ҳисобга олиниши зарур. Пуркагичга ўрнатилган «наконечник»ларнинг тешикчалари тўғри созланиши ва улар тўла ишлаши, препарат томчилаб эмас, буғ каби сепилиши таъминланиши керак.

Тракторнинг тезлигини, пуркагичнинг айланиш меъёрини ҳам ҳисобга олиш лозим. Пуркагичнинг қайтаётганда тўхтаб қолиш ҳолларига йўл қўймаслик зарур. Трактор кетаётганда сепилган чокларнинг бир-бирига уланишига алоҳида аҳамият бериш даркор. Препарат сепилган чоклар устига яна сепилса, бу ўша қаторлардаги ғўзаларга салбий таъсир кўрсатади. Айрим майдонларга препаратни қўл аппарати билан сепиш жорий қилинади.

Ҳар иккала ҳолатда ҳам хавфсизлик техникаси ва меҳнат муҳофазаси қоидаларига қатъий риоя қилиниши шарт.

Ширкат хўжалиги раиси ҳамда фермер хўжалиги раҳбарининг мазкур препарат ғўзага нисбатан тўғри ва самарали қўлланилишини таъминлаш юзасидан энтомолог-агрономлар, механизаторлар ҳамда қўл аппаратида ишловчилар билан ёзма шартнома тузиши муҳим аҳамиятга эга. Бундай шартномада ишнинг йўриқномада кўрсатилганидек бажарилиши учун ҳар иккала томоннинг жавобгарлиги аниқ белгилаб қўйилиши зарур.

Фойдаланилган адабиётлар

1. **Каримов И.А.** Деҳқончилик тараққиёти-фаровонлик манбаи. Тошкент, «Ўзбекистон», 1997 йил.
2. **Каримов И.А.** Қишлоқ хўжалиги тараққиёти - тўкин ҳаёт манбаи. Тошкент, «Ўзбекистон», 1998 йил.
3. **Каримов И.А.** 2000 йил пахта ҳосилини йиғиштириб олишни тугаллаш ва 2001 йил ҳосили учун агротехника тадбирларини ўз вақтида ўтказишга доир кечиктириб бўлмайдиган вазифалар. Тошкент, 2000 йил, октябр.
4. **Каримов И.А.** Пахта бўйича халқаро маслаҳат кўмитасининг ялли мажлисидаги маъруза, 1996 йил, 7 ноябр.
5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзгани плёнка остида ўстиришга оид чора-тадбирлар тўғрисида»ги 410-сонли қарори, 1996 йил, 22 ноябр.
6. **Бегалиев С.** Андижон деҳқончилиги шухратини кўтариш ўз кўлимизда. «Андижоннома», 2006 йил, 21 март.
7. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги томонидан 1997 йил 18 мартда тасдиқланган «Пахтачиликда Андижон услуги - плёнка остига чигит экиб пахта етиштириш технологияси».
8. Ўзбекистон Республикаси Фан ва техника Давлат кўмитаси Давлат патент идорасининг 1997 йил, 1-сонли расмий ахборотномаси, 8-бет (II) 4055.
9. Ўзбекистон Республикаси Давлат патент идорасининг «Давлат патент экспертизаси тўғрисида»ги қарори. 1998 йил, 18 феврал..
10. **Орлова Т.** Сев под плёнкой: уроки минувшего года. «Народное слово», 24 февраля 1998 года.
11. **Абдураимов О.** Плёнка остига чигит экиш ва мўл ҳосил етиштириш технологияси самараси, Самарқанд, 2002 йил.
13. **Яқубжонов О., Баҳромов С.** Плёнка остига чигит экиб, пахта етиштириш технологияси, «Андижон нашриёт-матбаа» ОАЖ, 2005 йил.
14. **Обидов Қ., Султонов М.** Пахтачиликда Андижон услуги: чигитни плёнка остига экиш ва унинг самарадорлиги, Қўлланма. Тошкент-1996 йил.
15. **Султонов М., Қобилов И.** Андижон технологияси - пахтачилик истиқболи. Андижон, 1997.
16. **Орипов Р., Остонов С.** Пахтачилик. Самарқанд, 1997 йил.
17. **Додобоев Ю., Солиев А.** ва бошқалар. Фермер хўжалиги иқтисоди.
18. **Султонов М.** Чигитни плёнка остига экиш усули. «Халқ сўзи» 1996 йил, 18 феврал.
19. **Султонов М.** Пятнадцать условий эффективности технологии и достижения высокой эффективности. «Сельское хозяйство Узбекистана», № 4, 2000 г.
20. **Каримов Х.** «Плёнка афзаллигини била туриб, ўзимизда ҳафсала етишмади». «Халқ сўзи» 2000 йил, 1 ноябр.

МУНДАРИЖА

Кириш	3
Технологиянинг агротехник талаблари ва уларни бажариш юзасидан тавсиялар	6
Чигитни плёнка остига экиш учун майдон танлаш	6
Далаларни гўзапоя ва кўп йиллик бегона ўтлар қолдиқларидан тозалаш	6
Дала четларини ва ариқларни текислаш	7
Шартнома тузиш	7
Технологияни жорий этишда унинг иқтисодий самарадорлигини ҳисобга олиш	8
Технологияни жорий этиш бўйича ўқув ташкил этиш	8
Кузги шудгорлашдан олдин далаларга минерал ва маҳаллий ўғитлар солиш	8
Ерларни кузда шудгорлаш	9
Шудгорда ҳосил бўлган баланд-пастликларни ва дала четларини текислаш	9
Экин экиладиган майдонларни жорий текислаш	9
Пушта олишдан олдин ерларни текислаш	10
Пушта олиш	10
Пуштага ишлов бериш	10
Пушта олинмаган майдонларга ишлов бериш	10
Нам тўплаш суви берилмайдиган ва шўри ювилмайдиган далаларни экишга тайёрлаш	10
Нам тўплаш суви берилмайдиган ва шўри ювиламайдиган далаларни экишга тайёрлаш	11
Нав танлаш ва уруғлик чигитни экишга тайёрлаш	11
Полиэтилен плёнкага қўйиладиган талаблар	11
Плёнка остига чигит экадиган сеялкаларни ишга тайёрлаш	12
Плёнка остига чигит экиш муддатини аниқлаш	13
Плёнка остига чигит экиш	13
Экиш сифатини назорат қилиш	15
Гўзани яғаналаш	15
Гўза қатор ораларига биринчи ишлов бериш	16
Гўза қатор ораларида навбатдаги ишловларни ўтказиш	17
Плёнкани йиғиштириб олиш	17
Гўзани озиклантириш меъёри	17
Гўзани сўғориш меъёри ва тартиби	18
Гўза ўсувини бошқарувчи «СОЖЕАН» стимуляторидан фойдаланиш	19

Ѓўзани чилпиш	20
Ѓўза зараркунандалари ва касалликларига қарши кураш	20
Суспензия сепиш	20
Ѓўзани дефолиация қилиш	21
Пахта ҳосилини йиғиб-тешиб олиш	21
Тупроқни экишга сифатли тайёрлаш	22
Олтингурт оҳақли қайнатмаси (ООҚ-ИСО)ни тайёрлаш	27
Чигити плёнка остига экилган ғўзаларга «СОЖЕАН» препарати билан ишлов бериш	29
«СОЖЕАН»ни қўллаш	30
«СОЖЕАН»ни ишлатиш учун тайёрлаш	30
Фойдаланилган адабиётлар	33

О.Абдураимов, М.Султонов
ЧИГИТНИ ПЛЁНКА ОСТИГА
ЭКИШ ТЕХНОЛОГИЯСИНИНГ
АГРОТЕХНИК ТАЛАБЛАРИ ВА
УЛАРНИ БАЖАРИШ ЙЎЛЛАРИ
(Қўлланма)

Муҳаррир:	М. Худоёров
Техник муҳаррир:	М. Мирзакаримова
Мусахҳих:	Н. Тожиматова
Компьютер оператори:	Ҳ. Парпиев

2006 йил 12 апрелда босмахонага топширилди. 2006 йил 28 апрелда босишга рухсат этилди. Бичими: 60x84 ¹/₁₆. INSL Arial гарнитураси. Офсет босма. 2,5 шартли б.т.. Адади 10000 нусха. Буюртма № 698. Баҳоси шартнома асосида.

«ANDIJON NASHRIYOT-MATBAA» OAJ
босмахонасида босилди.
710000, Андижон шаҳри, Навоий шоҳқўчаси, 71.